

Onsdag den 4. september 1940

Lov og rett i Norge nu.

Biskop Berggrav.

Biskop Berggrav har sendt et brev til prester og menighetsraad i Oslo bispedømme om det kirkerettslige forhold i den nuværende situasjon. Vi gjengir innledningen, hvori biskopen redegjør for de rettslige forhold i sin almindelighet under okkupasjonen da de har betydning på alle områder. Det er ikke bare paa det rent kristelige område at det blir spørsmål om overbevisning og samvittighet.

Derved at hele Norge nu er et okkupert land — hvor krigstilstand altsaa for saa vidt fremdeles gjelder — er Haagerkonvensjonen blitt gjeldende rett her i landet. De deltagende i denne konvensjon (1907—10) har uttrykkelig forbundet sig til aa overholde dens regler. Blandt dem som har forpliktet sig til dette er ogsaa Norge.

Kompetente norske rettsautoriteter har bistaatt med aa utrede hvad denne konvensjon nu innebærer for oss.

Haagerkonvensjonens pgr. 43 fastsetter at „den lovmessige makt faktisk er gaatt over til okkupanten, og denne skal ta enhver forholdsregel som beror på ham, for saa vidt mulig aa gjenoprette og sikre den offentlige orden og det offentlige liv. Okkupanten skal herunder respektere de lover som gjelder i landet, med mindre det foreligger „absolutte hindringer derfor“.

Vedkommende autoriteter uttaler herom: „Det er uomtvistelig at innen det besatte område går okkupasjonsmyndighetens bestemmelse foran den ordinære norske regjeringens bestemmelser. Den siste kan ikke ved noen forordning gyldig paalegge den norske befolkning aa foreta eller undlate noe, som okkupasjonsmakten forbyr eller forlanger, saafremt okkupasjonsmaktens paabud ikke ligger utenfor grensen av en okkupasjonsmyndighets rettslige beføielse. Herav er følgen at den heller ikke senere kan gjøre ansvar gjeldende mot norske borgere fordi disse ikke har rettet sig efter dens — regjeringens — forholdsregler, naar disse var i strid med okkupasjonsmyndighetenes bestemmelse“.

Om der i okkupasjonstiden innsettes norske forvaltningsorganer har altsaa disse en dobbelt hjemmel. De har hjemmel efter norsk lov, saa langt denne fremdeles er gjeldende, og de har hjemmel med okkupasjonsmaktens bifall selv om det blir fattet bestemmelser som gaar ut over hittil gjeldende norsk rett. I siste instans er det nemlig ifølge Haagerkonvensjonen okkupasjonsmakten som er rettsstiftende slik som bestemt i der Führer Erlass ved hans opnevning av Reichskommissar.

Paa følgende direkte spørsmål har de nevnte autoriteter gitt følgende svar:

Spørsmål 1: Er paalegg fra et norsk styre i okkupert område forpliktet for folk og institusjoner i dette område?

Svar: Ja, for så vidt de enten ligger innen rammen av norsk lovgivning eller er hjemlet ved gyldige bestemmelser av okkupasjonsmakten.

Spørsmål 2: Er lover eller forordninger som efter 9. april 1940 utstedes av den norske regjering bindende for folk og institusjoner i det okkuperte område?

Svar: Nei.

Av særlig interesse for oss er Haagerkonvensjonens pgr. 46 som lyder slik:

„Familiens ære og rettigheter, individenes liv, den private eiendom, den religiøse overbevisning og religionsutøvelse skal respekteres. Privat eiendom kan ikke inndras.“

Av alt dette følger at vi idag staar under dobbelt rett: Grunnloven (med andre norske lover) paa den ene side — og paa den annen side Haagerkonvensjonen og de av okkupasjonsmakten gitt forordninger. Disse har for saa vidt ogsaa norsk rettshjemmel — som Norge offisielt har forpliktet sig til i gitt fall aa underordne sig Haagerkonvensjonen. Vi finner oss altsaa i en foreløbighetstilstand hvor rettsforholdet i adskillige punkter er undergitt okkupantens skjønn. De rettslærde uttaler: „Der kan nok oppstilles visse almindelige regler herfor. Men en maa ha for øiet at disse ikke kan diskuteres paa like fott. En kan ikke overfor en okkupasjonsstyrke si at dette eller hint vil vi prosedere om. Det finnes med andre ord ingen jevnbyrdighet. Den forståelse som okkupasjonsmyndighetene hevder, blir inntil videre den avgjørende“.

Anderledes kan det bli når det er sluttet fred. Det som foran er sagt gjelder okkupasjonstiden.

— Aa være klar over disse faktiske forhold er av betydning ogsaa for ens samvittighetsstilling til makt og myndighet.

For den kristne og for kirken staar Guds ord og den i Guds ord bundne samvittighet over all menneskelige makt og rett hvis det blir konflikt i det aller dypeste. Men ogsaa for den kristne betyr det noe aa vite hvad som er gjeldende og anerkjent rett — om enn midlertidig under en tvangssituasjon — og hvad som er ren vilkaarlighet. Jesus — som selv levde i typisk „okkupert“ land med dobbelt rettsgrunnlag — gav flere ganger uttrykk for dette at hans disiple skulde gi keiseren hvad keiserens er, og at de skulde følge „skattepaaleggenes“ lov men i de innerste livsspørsmål alltid lyde Gud mer enn mennesker.

I grenseområdet mellom det statslig-rettslige og det moralsk-kristelige kan det bli tvilsspørsmål, hvor det gjelder aa ha en

orientert og en klar samvittighet, som maa ta sin avgjørelse. Det er selvsagt adgang til ogsaa overfor okkupasjonsmakten aa fremføre med styrke hvad en finner er rett og riktig. En skal ikke unødig forutsette at okkupasjonsmakten ikke vil følge retten saa langt raad er.

Kirkerettslige følger av det anførte at ogsaa de beføielse som er tillagt kongemakten i Norges grunnlov vil kunne overtas i okkupasjonstiden av andre og med full rettsvirkning. Men som allerede Haagerkonvensjonen peker paa, maa der intet fastsettes som ikke respekterer den religiøse overbevisning og religionsutøvelse.

sen. Der er ikke tegn til at noe saadant skulde være i noens tanker. Det er tvert imot av okkupasjonsmaktens øverste representant tilsikret kirken full frihet saa lenge den holder sig fri for politiske formuleringer (tale 1. juni 1940).

Under slike blandede rettsforhold er det dobbelt viktig at det kristelige og det derpaa byggende moralske liv ikke blir svekket og splittet. Det er en fristelse aa la sig lamme og bli oppgitt Naar så meget annet suspenderes — og med rettslig virkekraft — da kan det lett smitte over paa samvittigheten saa ogsaa den blir valen.

114331
sig